

Agnieszka Łozińska-Piekarska

<https://orcid.org/0000-0003-1028-1814>

Tomasz Dąbrowski

<https://orcid.org/0000-0001-6184-140X>

DOI: 10.34866/3787-k277

Profilowanie kryminalne jako nowoczesna i skuteczna technika zwalczania przestępczości i sposób poszerzenia kompetencji pracowników zatrudnionych w organach ścigania i w wymiarze sprawiedliwości

Criminal profiling as a modern and effective technique for combating crime and a way to expand the competences of employees in law enforcement agencies and the justice system

Key words: profiler, forensics, crime, education.

Abstract: Criminal profiling has recently become increasingly important. It becomes an indispensable part of social awareness, mainly thanks to the fourth power, which very often uses the media nature of criminal cases. However, the reality regarding the effectiveness of profiling differs from the imagination of many members of Polish society, including students or university graduates starting their professional career. Criminal profiling still arouses numerous controversies, in particular in terms of its suitability for the needs of law enforcement or judicial authorities. The article aims to present the person of a criminal profiler on three levels – skills and qualifications necessary to prepare a criminal and victim profile, the real demand for criminal profilers on the labor market, as well as the controversy surrounding the usefulness of profiling. In the summary, postulates regarding the unification of forms of education of future profilers will be presented and the introduction of a statutory regulation covering criminal profiling itself.

Słowa kluczowe: profiler, kryminalistyka, przestępczość, edukacja.

Streszczenie: Profilowanie kryminalne nabiera w ostatnim czasie coraz większego znaczenia, stając się niezastąpioną częścią świadomości społecznej, w głównej mierze dzięki mediom, które często wykorzystują popularność spraw karnych. Skuteczność profilowania odbiega jednak od wyobrażeń wielu osób, w tym studentów czy absolwentów uczelni wyższych rozpoczynających karierę zawodową. Profilowanie kryminalne wciąż wzbudza liczne kontrowersje, szczególnie w zakresie jego przydatności dla potrzeb organów ścigania czy wymiaru sprawiedliwości. Artykuł ma na celu przedstawienie profilerów kryminalnych na trzech płaszczyznach – umiejętności i kwalifikacji niezbędnych dla przygotowywania profilu przestępcy i ofiary, rzeczywistego zapotrzebowania na profilerów kryminalnych na rynku pracy, a także kontrowersji wokół przydatności profilowania. W podsumowaniu przedstawione zostaną postulaty dotyczące ujednoczenia form kształcenia przyszłych profilerów i wprowadzenia regulacji ustawowej obejmującej samo profilowanie kryminalne.

Wstęp

Profilowanie kryminalne od wielu lat cieszy się dużą popularnością. Jest ono wykorzystywane w toczących się postępowaniach karnych w sprawach dotyczących zabójstw, podpaień czy zgwałceń (Gołębiowski, Grochowska, 2014, s. 118), sporządza się również profile sprawców przestępstw o charakterze terrorystycznym czy sprawców zbrodni rytualnych (Lach, 2014, s. 16). Profilowanie stosowane jest głównie w sytuacjach, w których sprawca silnie angażuje się w popełnianie przestępstwo, co ma przełożenie na sposób popełnienia czynu (Kagan, 2001, s. 83). Pomimo powszechnego wykorzystywania technika ta nadal wzbudza jednak liczne kontrowersje, jeśli chodzi o jej przydatność dla organów wymiaru sprawiedliwości.

Na arenie międzynarodowej zarysował się dość klarowny rozłam pomiędzy zwolennikami i przeciwnikami tej techniki – ci ostatni traktują ją jako pseudometodę naukową. Zwolennicy profilowania podkreślają, że czerpie ono z różnych dziedzin nauki, w szczególności psychologii, psychiatrii, kryminalistyki czy kryminologii (Olszak-Häußler, 2014, s. 1), dzięki czemu jest wiarygodne i ma ugruntowane podstawy naukowe. Przeciwnicy z kolei twierdzą, że skuteczność tej metody w dużej mierze oparta jest na doświadczeniu konkretnej osoby sporządzającej profil przestępcy lub ofiary, a także ich intuicji (Olszak-Häußler, 2014, s. 1), co podważa jej naukowy charakter. Do załagodzenia istniejącego sporu nie przyczynia się brak jednolitych ram nauczania przyszłych profilerów ani też brak regulacji ustawowych, które odnosiłyby się wprost do takich osób i realizowanych przez nich czynności.

Wszystkie wskazane powyżej powody legły u podstaw wyboru jako tematu przedwodniego niniejszego opracowania profilowania kryminalnego. Niewątpliwie istnieje bowiem możliwość wykorzystywania go jako nowoczesnej i bardzo skutecznej techniki wspierającej śledztwo. Dla zagwarantowania wyższego poziomu wiarygodności profilowania niezbędne jest jednak podjęcie szeregu czynności nie tylko w aspekcie prawnym – wprowadzenia czy zmodyfikowania aktualnie obowiązujących przepisów, ale również w zakresie edukacji – chodzi o ujednoczenie sposobu kształcenia, a także przedstawienie wytycznych dla osób, które profilowaniem mają się zajmować.

Opracowanie stanowi próbę wykazania, że profilowanie kryminalne jest metodą opartą na osiągnięciach naukowych, która ma ogromne możliwości rozwojowe i może stać się jednym z najbardziej skutecznych narzędzi do zwalczania przestępczości w XXI w. Choć przestępczość z roku na rok spada, na co wskazują statystyki policyjne, jej poziom jest nadal dość wysoki¹. Zgodnie ze statystykami policyjnymi w 2021 r. stwierdzono 820 846 różnych przestępstw, w 2020 r. było ich zaś 765 408². W 2022 r. w Polsce popełniono lub usiłowano popełnić 499 zabójstw i chociaż

¹ Pełny katalog przestępstw wykrytych i stwierdzonych w poszczególnych latach: <http://bip.ksp.policja.gov.pl/ksp/statystyki/27830,Pełny-katalog-przestepstw.html> (dostęp: 4.08.2023).

² Statystyki policyjne: <https://statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/121940,Przestepstwa-ogolem.html> (dostęp: 31.08.2023).

w porównaniu z rokiem 2001 – kiedy odnotowano 1325 takich przypadków – liczba ta zmniejszyła się prawie trzykrotnie, nadal powinna budzić nasze zaniepokojenie³.

Tematyka profilowania kryminalnego nie jest szeroko dyskutowana. W literaturze polskiej można znaleźć kilka pozycji, które nie odnoszą się jednak do niej w sposób całościowy. Nie przedstawiono tam postulatów, które mogłyby wpłynąć na ujednoczenie sposobów przygotowywania profili kryminalnych, nie zaproponowano także rozwiązań w zakresie usystematyzowania kształcenia przyszłych profilerów czy np. ponoszenia przez nich odpowiedzialności. Czasami zdarza się bowiem, że to właśnie fałszywe opinie służą następnie jako dowód w postępowaniu karnym i przyczyniają się do skazania oskarżonego⁴. Większość opracowań koncentruje się na prezentacji metod profilowania kryminalnego i jego historii, pojawiają się również wątpliwości co do weryfikacji skuteczności tej metody.

Autorzy proponują spojrzenie na technikę profilowania z punktu widzenia uregulowania statusu prawnego osób wykonujących ten zawód i sposobów ich kształcenia, poruszają też kwestię ustandaryzowania stosowanych technik.

W artykule posiłekowano się głównie analizą statystyk. Starano się nawiązać – w ograniczonym zakresie – zarówno do metod profilowania stosowanych w innych krajach, w szczególności zaś w Stanach Zjednoczonych, jak i przyjętych tam rozwiązań prawnych. Ważną częścią artykułu jest przedstawienie postulatów *de lege ferenda* w zakresie wprowadzenia przepisów rangi ustawowej obejmujących profilowanie kryminalne, ujednoczenia systemu kształcenia biegłych profilerów, sposobów tworzenia takich profili przy wykorzystaniu krajowych i ogólnostanowowych standardów, a także wprowadzenia zasad ponoszenia odpowiedzialności przez profilerów.

Profilowanie kryminalne – wprowadzenie

Zgodnie ze *Słownikiem wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych* profilowanie w języku łacińskim oznacza nakreślanie (*profilare, pro* – naprzód, *filare* – snuć, przejść) (Kopaliński, 1991, s. 414). Jako technika śledcza profilowanie kryminalne znane jest od około pięćdziesięciu lat. Występuje ono pod wieloma pojęciami, np. jako profilowanie kryminalistyczne, profilowanie sprawców czy profilowanie kryminalne (Lebiedowicz, 2021, s. 87).

Według J. Koniecznego i M. Szostaka profilowanie kryminalne jest wnioskowaniem co do charakterystyki przestępczej, wypracowanym na podstawie śladów akcji sprawcy, dostrzeżonych w miejscu popełnienia przestępstwa (Konieczny, Szostak, 2011, s. 26). Ł. Wroński uważa z kolei, że profilowanie kryminalne to proces mający na celu psychologiczne zbadanie danych obejmujących popełnione przestępstwo

³ Liczba zabójstw w Polsce. Gdzie popełniono najwięcej morderstw?, <https://www.ciekawestatystyki.pl/2022/09/zabojstwa-w-polsce.html> (dostęp: 13.07.2023).

⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 26 kwietnia 2023 r., III KO 40/23, Legalis nr 2965407.

i ustalenie na ich podstawie charakterystycznych cech sprawcy (Wroński, 2016, s. 200). Autor ten utożsamia zatem profilowanie kryminalne z profilowaniem psychologicznym, wydaje się jednak, że takie ujęcie jest zbyt wąskie i przygotowany w ten sposób profil nie będzie skuteczną pomocą dla organów w toczącym się postępowaniu karnym. Aby profilowanie stało się odpowiednim narzędziem zwalczania przestępczości, aspekty profilu psychologicznego muszą zostać poszerzone o cechy fizyczne, osobowościowe, a także społeczne czy demograficzne (Gołębiowski, Grochowska, 2014, s. 9). Dopiero całościowe odniesienie się do cech potencjalnego sprawcy może bowiem pomóc w jego skutecznym wytypowaniu.

Profilowanie kryminalne to zespół czynności podejmowanych w toku postępowania karnego, które zmierzają do stworzenia opisu sprawcy – ustalenia jego cech w oparciu o analizę danych, które pochodzą z miejsca popełnienia zbrodni (Alison, Smith, Morgan, 2003, s. 185). Profiler w ramach swojej pracy uwzględnia informacje o sprawcy, informacje o ofierze, a także innych zbrodniach popełnionych w podobny sposób bądź na danym terytorium. Profilowanie pełni więc niejako funkcję służebną w stosunku do zasadniczego celu postępowania karnego, jakim jest pociągnięcie osoby, która popełniła przestępstwo, do odpowiedzialności karnej (Lebiedowicz, 2021, s. 81). Choć obecnie przyjmuje się, że profilowanie kryminalne ma niewielką wartość dowodową, jest bardzo skutecznym narzędziem w zakresie typowania potencjalnego sprawcy przestępstwa.

Dla celów niniejszego artykułu słowo „profilowanie” utożsamiono z profilowaniem nieznanymi sprawcami przestępstw. W potocznym rozumieniu jest ono również odnoszone do profilowania psychologicznego lub kryminologicznego czy też kryminalnego. W polskojęzycznej nomenklaturze określenie to pojawiło się po raz pierwszy w zeszycie wydawanym w serii *Z Zagadnień Nauk Sądowych* – w sprawozdaniu dra Macieja Szaszkiewicza w czerwcu 1995 r. (Gołębiowski, Grochowska, 2014, s. 120). W sprawach sądowych najczęściej mamy jednak do czynienia ze sformułowaniem „sporządzenie profilu psychologicznego sprawcy”. Z kolei w pismach procesowych pojawiają się następujące: „sporządzenie sylwetki psychofizycznej nieznanego sprawcy” czy też „sporządzenie sylwetki psychospołecznej” (Gołębiowski, Grochowska, 2014, s. 120). Wszystkie te określenia bazują na takim samym założeniu – sporządzeniu opisu osoby, która może być potencjalnym sprawcą.

Profilowanie, choć wzbudza kontrowersje, które zasygnalizowano na wstępie artykułu, jest powszechnie stosowane na całym świecie jako technika wspierająca śledztwo (Gołębiowski, Grochowska, 2014, s. 119). Jego celem jest w takim przypadku dostarczenie organom prowadzącym postępowanie karne jak największej ilości informacji dla wytypowania potencjalnego sprawcy, a w konsekwencji ujęcia go i pociągnięcia do odpowiedzialności karnej. Warto jednak zasygnalizować, że – zgodnie z tym, co piszą przeciwnicy tej metody, np. J. Gołębiowski i K. Grochowska – przygotowany profil nie ma właściwości identyfikacji indywidualnej i dlatego nie powinien być wykorzystywany w sprawach sądowych. W ocenie przywołanych autorów taki opis ma charakter ogólny i odnosi się do typu osób, które mogłyby do-

puścić się czynu zabronionego. Podobne stanowisko wciąż znajduje odzwierciedlenie w sceptycznym podejściu organów ścigania do wykorzystywania tej metody w toczących się postępowaniach, co warto spróbować zmienić.

O powszechności profilowania na całym świecie świadczą statystyki i badania przedstawiane w publikacjach naukowych. Pierwszy profil kryminalny został stworzony w 1888 r. na kanwie sprawy nieuchwytnego mordercy działającego na terenie Londynu. Przedstawiono w nim opis domniemanych cech fizycznych sprawcy i opisano potencjalne środowisko społeczne, w którym mógł się wychowywać. Co ważne, wskazano również na zaburzenia seksualne, z którymi najprawdopodobniej borykał się sprawca (Dudek, s. 6, za: Lebedowicz, 2021, s. 89). Początków nowoczesnego profilowania należy szukać w latach pięćdziesiątych XX w. Wiąże się ono z działalnością psychologa dra J. Brussela, któremu udało się stworzyć trafny opis „szalonego bombowca”, terroryzującego mieszkańców Nowego Jorku (Niewińska, 2014, s. 153–154). Od tego czasu profil kryminalny był coraz powszechniej wykorzystywany w działaniach organów ścigania. W Stanach Zjednoczonych pomiędzy 1971 r. a 1981 r. sporządzono 192 profile kryminalne (Pinizzotto 1984, s. 32–40). Od 1996 r. z pomocy profilerów kryminalnych agencji FBI korzystali już niemalże w tysiącu spraw rocznie (Witkin, 1996, s. 32). Wzrost zapotrzebowania na tę technikę jest zatem zauważalny. W Polsce jeszcze w 2001 r. zostało sporządzonych jedynie 15 profili kryminalnych, podczas gdy w 2009 r. było ich już 86 (Gołębiowski, Grochowska, 2014, s. 119–120), zaobserwowano zatem ponad sześciokrotny wzrost wykorzystania tej metody.

Jak wynika z badań ankietowych przeprowadzonych wśród prokuratorów przez Instytut Ekspertyz Sądowych w Krakowie, sporządzenie ekspertyzy dotyczącej portretu psychologicznego na wczesnym etapie prowadzenia śledztwa było zlecane w ok. 3% spraw, częściej działało się to w fazie zaawansowanej śledztwa – ok. 59% spraw. Na końcowym etapie postępowania sądowego znów rzadziej sięgano po tę technikę – w 26% spraw. W 59% spraw śledztwa zostały umorzone pomimo tego, że opinie psychologiczne stały na wysokim poziomie merytorycznym. W tych sprawach podjęte zostały różne czynności śledcze, a powodem braku oczekiwanych efektów było zbyt późne zlecenie przygotowania profilu, co z kolei wykluczyło możliwość przeprowadzenia czynności operacyjnych (Kowanetz, 2002, s. 230).

Status, metody i efekty profilowania

Profilowanie kryminalne to metoda interdyscyplinarna, korzystająca zarówno z osiągnięć psychologii, psychiatrii, kryminalistyki, jak i kryminologii. Krytycy wskazują, że nie ma przyjętych ogólnych kryteriów formalnych, które umożliwiłyby weryfikację stworzonego profilu, przez co technika ta jest pozbawiona podstaw naukowych. Za takie kryteria J. Brzeziński uznaje m.in. obiektywność – wskazując, że poszczególne osoby mogą dokonać odmiennej oceny czynników i sporządzić odmienny profil; standaryzację – brak wprowadzenia jednolitych metod stosowanych przy tworzeniu profilu kryminalnego; rzetelność – brak możliwości określenia roz-

miaru błędu, jaki może pojawić się w profilu; trafność – brak określenia, jak zastosowane metody wpłynęły na jakość sporządzonego profilu oraz normy – rozumiane jako możliwość odniesienia się do innych prac sporządzonych przez tę osobę lub uzyskanych przez nią wyników (Brzeziński, 1984, s. 9–45). Niestety pomimo ponad pięćdziesięcioletniej tradycji stosowania techniki profilowania kryminalnego nie została wypracowana jednolita i spójna dla wszystkich państw standaryzacja, nie ujednociono też stosowanych przez profilerów metod, co powoduje odmienne ich wykorzystanie w ramach toczących się postępowań sądowych.

W Polsce profile kryminalne sporządzane są przez co najmniej trzy grupy ekspertów, do których należy zaliczyć: policyjnych psychologów, pracowników Instytutu Ekspertyz Sądowych w Krakowie oraz kilku bądź kilkunastu psychologów wpisanych na listę biegłych sądowych (Olszak-Häußler, 2014, s. 1, Konieczny, Szostak, 2011, s. 9)⁵. Profilowanie ma w naszym kraju silne podstawy naukowe. Oprócz konieczności posiadania przez osoby sporządzające taki profil podstawowej wiedzy w zakresie pracy i praktyki śledczej, konieczne jest również opanowanie przez nie podstawowej znajomości innych dyscyplin, takich jak psychologia, socjologia, kryminalistyka, psychosocjologia, kryminologia, medycyna sądowa czy logika (Konieczny, Szostak, 2011, s. 9). Dopiero posiadanie szerokiej i interdyscyplinarnej wiedzy pozwoli profilerom na sporządzenie „krótkiej, dynamicznej charakterystyki ujmującej cechy nieznanego i poszukiwanego sprawcy zabójstwa oraz przejawy jego zachowań”. Jest to więc nieszablonowa, ale skuteczna metoda dochodzenia przez śledczych do prawdy (Gierowski, Jaśkiewicz-Obydzińska, 2002, s. 9–11).

Dla sporządzenia profilu kryminalnego kluczowe jest uprzednie właściwe przeprowadzenie oględzin miejsca zdarzenia. To właśnie ono dostarcza profilerowi podstaw do uzyskania śladów fizycznych. Ślady te, po ich zbadaniu, mogą stanowić podstawę do przeprowadzenia rekonstrukcji zdarzenia, dzięki któremu można pozyskać ślady behawioralne. Te ostatnie z kolei mogą służyć ustaleniu *modus operandi* sprawcy, jak również okazać się bardzo pomocne przy porównywaniu przestępstw i odnajdywaniu ich cech wspólnych (Olszak-Häußler, 2016, s. 8). Ustalenie *modus operandi* sprawcy jest możliwe dzięki wykorzystaniu wiedzy specjalistycznej, częstokroć właśnie psychologicznej. Jak wskazano w uzasadnieniu do wyroku Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze, „Już pobieżna analiza zgromadzonych w sprawie dowodów doprowadziła Sąd do przekonania, że oba przestępstwa stanowiące osnowę faktograficzną niniejszego postępowania zostały popełnione w bardzo podobny sposób. To spostrzeżenie zostało przez biegłą J. Ł. poddane analizie w kontekście posiadanej przez nią wiedzy w zakresie psychologii śledczej”. W sprawie tej biegła spostrzegła, że w obu sprawach sprawca działał epizodycznie, w sposób mało zorganizowany, wywodził się z tej samej grupy co ofiary i utrzymywał z nimi kontakt.⁶

⁵ Olszak-Häußler K. (2014). Czy profilowanie kryminalne ma podstawy naukowe, *Wojskowy Przegląd Prawniczy*, 3. Konieczny J., Szostak M. (2011). Metodologiczne problemy profilowania kryminalnego. *Problemy Współczesnej Kryminalistyki*, 274 (4), 81–107.

⁶ Wyrok Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze z dnia 10 grudnia 2020 r., III K 56/19, Legalis nr 2531634.

Profil kryminalny swoim zakresem może obejmować hipotetyczne określenie: liczby sprawców, ich wieku, płci, predyspozycji psychofizycznych, tj. stanu zdrowia, kondycji fizycznej, wyglądu zewnętrznego, wykształcenia, zawodu, statusu materialnego, stanu cywilnego czy też doświadczenia zawodowego. Może też pozwolić wstępnie określić sytuację rodzinną sprawcy czy jego zainteresowania (Gierowski, Jaśkiewicz-Obydzińska, 2002, s. 14).

Brak ustalenia jednolitych standardów w ramach tworzenia profili kryminalnych sprawia, że przyjmowane są różne metody i techniki, którymi posługują się osoby tworzące profile, co należy uznać za zjawisko niekorzystne. Zróznicowanie metod i technik powoduje obniżenie wiarygodności profilowania.

Mając na uwadze procesy logiczne towarzyszące tworzeniu profilu, można wyróżnić wnioskowanie indukcyjne oraz wnioskowanie dedukcyjne. Wydaje się jednak, że wnioskowanie indukcyjne jest zawodne, gdyż opiera się na niekompletnym zbiorze przesłanek. Przy wnioskowaniu dedukcyjnym ostateczny wniosek wydaje się pewniejszy, gdyż jest on wyprowadzony z przesłanek, które muszą charakteryzować się prawdziwością (Lach, 2014, s. 94). Można więc przyjąć, że profilowanie kryminalne i tworzony w jego ramach profil powinny być każdorazowo oparte na wnioskowaniu dedukcyjnym, jak również na dedukcji artystycznej, która opiera się o biegłość profilera (Hicks, Sales, 2015, s. 51).

Przykładem profilowania kryminalnego jest praktyka amerykańska. Głównym ośrodkiem tego profilowania jest Akademia FBI. Bazuje ono na rejestrach danych, które zawierają informacje o cechach sprawców, miejscu zdarzenia czy wynikach przeprowadzanych ekspertyz kryminalnych, oraz na informacjach pochodzących z wywiadów przeprowadzanych ze skazanymi i doświadczeniu nabytym przez osoby sporządzające profile podczas pracy jako śledczy (Lebiedowicz, 2021, s. 91). Bazy tych danych są systematycznie poszerzane o nowe informacje pochodzące odpowiednio z przestępstw wykrytych i spraw nierozwiązanych. Model ten składa się z czterech etapów: gromadzenia danych na temat zdarzenia, klasyfikacji tych danych, rekonstrukcji przebiegu przestępstwa oraz tworzenia profilu kryminalnego. W finalnej wersji stworzonego profilu kryminalnego zamieszcza się takie informacje, jak: rasa, wiek sprawcy, stan cywilny, zawód, środowisko, w którym się wychowywał, stan majątkowy, nawyki czy charakterystyka osobowościowa. Profil zawiera krótki opis, a często również wskazówki operacyjne, które mogą zostać wykorzystane przez organy ścigania (Piwowarczyk, 2010, s. 77–78). Stworzony profil powinien udzielić odpowiedzi na trzy zasadnicze pytania, tj. co się stało, jaki typ prezentowała osoba, która dopuściła się czynu zabronionego, oraz jakimi cechami osobowościowymi się ona charakteryzuje (Piwowarczyk, 2010, s. 77–78).

Polski model profilowania kryminalnego bazuje na przedstawionym powyżej modelu amerykańskim i własnych badaniach przeprowadzonych przez pracowników Zakładu Psychologii Sądowej Instytutu Ekspertyz Sądowych w Krakowie (Mańka, 2011, s. 8–9). Opiera się on w przeważającej części na analizie psychologicznej

i składa z następujących etapów: wstępna analiza danych, typologiczna analiza danych, rekonstrukcja zdarzenia, ocena procesu motywacyjnego sprawcy oraz konstrukcja charakterystyki sprawcy.

Niektórzy przedstawiciele doktryny próbowali przygotować jeden profil typowego sprawcy zabójstw w Polsce. M. Całkiewicz opracowała taki profil na podstawie 130 akt przebadanych przez siebie spraw sądowych. Według stworzonego przez nią profilu typowy sprawca zabójstwa to przestępca, którego można zakwalifikować do kategorii pojedynczych sprawców, w większości przypadków działających spontanicznie, impulsywnie. Znaczna część tych sprawców podczas popełnienia przestępstwa pozostawała pod wpływem alkoholu lub innych środków odurzających. Bardzo często sprawca znał swoją ofiarę, a przestępstwo zostało popełnione w miejscu, w którym doszło pomiędzy nimi do konfliktu. W większości przypadków sprawca działał sam, a najczęściej wykorzystywanym narzędziem do popełnienia zabójstwa nadal pozostaje w Polsce nóż. W 40% przypadków po popełnieniu przestępstwa sprawcy próbowali pomóc ofierze, a w ponad 20% sami zgłaszali się na policję (Lebiedowicz, 2021, s. 94).

Jednym ze specyficznych modeli profilowania kryminalnego jest profilowanie geograficzne, które zostało wypracowane przez Wydział Profilowania Geograficznego Departamentu Policji w Vancouver (Szlachetka, 2011, s. 170–171). Metoda ta, dzięki analizie geograficznej powiązanych ze sobą seryjnych przestępstw, próbuje określić miejsce zamieszkania potencjalnego sprawcy. Warto podkreślić, że opiera się ona w dużej mierze na nowoczesnej technice, tj. narzędziach informatycznych zaliczanych do GIS – Systemu Informacji Geograficznej, opracowywanych w oparciu o mapowanie odnoszące się do lokalizacji konkretnych przestępstw. Metoda ta pozwala nie tylko dokonać szczegółowej analizy serii zabójstw – oczywiście z odniesieniem się do ich lokalizacji – ale także wytyczyć potencjalne obszary przyszłych zagrożeń (więcej w: Szlachetka, 2011, s. 170–171). Dzięki niej można wyodrębnić potencjalnych sprawców spośród mieszkańców danej populacji czy też odpowiednio rozlokować siły i oddziały policji. Jest to nowoczesny i nadzwyczaj skuteczny sposób zwalczania przestępczości wykorzystywany na całym świecie. Organy ścigania coraz częściej sięgają po nowe rozwiązania technologiczne, które niekiedy mogą wzbudzać kontrowersje i rodzić problemy natury prawnej (Godlewska, 2022, s. 57). Profilowanie geograficzne stanowi istotne uzupełnienie profilowania kryminalnego, dlatego niezwykle ważne jest rozwijanie i wykorzystywanie w działalności organów ścigania, a na dalszym etapie także organów wymiaru sprawiedliwości, obu tych metod.

Wartość dowodowa stworzonego profilu kryminalnego wzbudza zasygnalizowane już na wstępie opracowania wątpliwości i kontrowersje, niemniej należy uznać, że pozyskany w ten sposób dowód może zostać dopuszczony w ramach toczącego się postępowania. Należy go poddać swobodnej ocenie dowodów, a ewentualne wyniki zestawić z innymi dowodami znajdującymi się w aktach sprawy. B. Lach

zalicza dowód z profilu do dowodów swobodnych, przy których nie ma wymogu zachowania wszystkich procedur (Lach, 2014, s. 36–64). Autor ten podkreśla, że stworzone w ramach profilowania opisy mają charakter probabilistyczny, który każdorazowo odnosi się do pewnej grupy osób – bardziej lub mniej zawężonej. Nie da się w ramach profilu kryminalnego stworzyć opisu dającego pewność, że sprawcą jest konkretna osoba, na jego podstawie można natomiast stwierdzić, iż jest to jednostka, która wyróżnia się pewnymi cechami, które zostały określone w profilu.

Dokonując oceny i trafności profili kryminalnych, można odwołać się do trzech rodzajów danych: anegdotycznych – pochodzących bezpośrednio od profilerów, badań ankietowych odbiorców profili oraz kontrolowanych ekspertyz naukowych (Kocsis, 2006, s. 57–58). Pierwsze dane pochodzą od byłych agentów FBI, którzy tworzyli takie profile. Z oczywistych względów z reguły przedstawiają oni profile udane, rzadko odnosząc się do tych nieprzydatnych. Nie przedstawiają metodologii opracowania takiego profilu, przez co dane te i ich wiarygodność są podważane. Badania ankietowe mogą dotyczyć różnych grup zawodowych, np. psychologów, psychiatrów, policjantów czy prawników. Poszczególne grupy odmiennie oceniają profil kryminalny jako skuteczne narzędzie zwalczania przestępczości i jako dowód w sprawie (Gołębiowski, Grochowska, 2014, s. 123). Ogólnie rzecz ujmując, profile kryminalne uznawane są przez ankietowanych za technikę użyteczną i ułatwiającą nadanie prowadzonemu postępowaniu karnemu odpowiedniego kierunku. Niestety te same badania wskazują, że znajomość sposobu tworzenia profili kryminalnych i ich wykorzystania w toku postępowania pozostaje na bardzo niskim poziomie (Woskett, Coyle, Lincoln, 2007, s. 306–314). Co więcej, jedynie 27% psychologów i psychiatrów sądowych uznaje je za posiadające wystarczające podstawy naukowe, które umożliwiają ich skuteczne wykorzystanie w toku postępowania karnego (Gołębiowski, Grochowska, 2014, s. 124). Trzeci sposób weryfikacji przydatności profilu kryminalnego polega na oparciu jego wyników na eksperymentach dotyczących zgodności sporządzonych profili z cechami rzeczywistego sprawcy przestępstwa.

Wykorzystanie profilowania kryminalnego w toku toczącego się postępowania może znacznie skrócić jego czas, co jest największą zaletą tej metody. Inną korzyścią profilowania kryminalnego jest zawężenie obszaru poszukiwania potencjalnego sprawcy czy uzyskanie wielu wiadomości o przestępcy, które następnie mogą zostać wykorzystane w toku postępowania karnego czy w trakcie przesłuchań (Gawenda, 2013, s. 108). To właśnie optymalizacja przesłuchania podejrzanego nabiera w ostatnim czasie największego znaczenia (Konieczny, Szostak, 2011, s. 26). Możliwe może się okazać również przewidywanie zachowania przestępcy w przyszłości (Piotrowicz, 2011, s. 12). Jak twierdzi U. Cur, „Informacje uzyskane z profilu pozwalają zapobiegać kolejnym przestępstwom, szczegółowa analiza *modus operandi* sprawcy pozwala podejmować działania prewencyjne, ostrzegać potencjalne ofiary o niebezpieczeństwie” (Cur, 2011, s. 155).

Postulaty zmian

Pierwszym i kluczowym w ocenie autorów artykułu postulatem jest wprowadzenie międzynarodowych standardów w zakresie profilowania kryminalnego i ujednolicenie, a także unormowanie – najlepiej w ujęciu międzynarodowym – metod i technik, które można wykorzystywać w ramach tworzenia profilu kryminalnego. Jak wskazano powyżej, postuluje się oparcie wnioskovania na wnioskowaniu dedukcyjnym. Ponadto postuluje się dopuszczenie dwóch równoległych metod profilowania, tj. metody amerykańskiej i metody polskiej, przy czym niezwykle istotne jest stworzenie nie tylko standardów w zakresie samej procedury, ale również wymogów etycznych dla osób sporządzających profile. Warto bowiem podkreślić, że w państwach, gdzie biegli sporządzający takie profile mogą być przesłuchani przed sądem, wartość dowodowa samych profili wzrasta. Takie możliwości przewidziano m.in. w ustawodawstwie amerykańskim. Profile tworzone przez ekspertów amerykańskich i angielskich mają większą wartość dowodową z uwagi na fakt, że sporządzający je biegli mogą zeznawać przed sądem pod przysięgą. Formułowane przez nich tezy stawiane w toku opiniowania zyskują walor dowodowy jako forma ekspertyzy specjalistycznej (Lebiedowicz, 2021, s. 100–101). Warto zatem rozważyć wprowadzenie takich osób na listę biegłych sądowych, co niewątpliwie pozwoli na wzmocnienie rangi tego dowodu i wyższe gwarancje uczestników toczącego się postępowania karnego.

Niewątpliwie dla wykazania naukowych podstaw profilowania jako powszechnie wykorzystywanej metody wsparcia organów ścigania należałoby rozważyć również wprowadzenie jednolitych ram w zakresie nauczania osób zajmujących się profilowaniem kryminalnym. Jeżeli osoby takie będą chciały wpisać się na listę biegłych profilerów, przyczyni się to do zwiększenia znaczenia dowodowego przygotowanych przez nie profili, a także do ujednolicenia ram ich sporządzania. Określenie minimalnej liczby godzin zajęć – nie tylko teoretycznych, ale przede wszystkim warsztatowych, podczas których przyszli biegli będą mogli zapoznać się ze zanonimizowanymi aktami spraw karnych i orzeczeń sądowych oraz z opiniami innych biegłych czy dokonać samodzielnej rekonstrukcji przebiegu przestępstwa, jest najważniejszym postulatem wynikającym z prowadzonych rozważań. Warto również – z uwagi na interdyscyplinarność tej metody – zastanowić się nad wprowadzeniem egzaminu państwowego uprawniającego do wpisania na listę biegłych profilerów po ukończeniu studiów na niektórych kierunkach, jak np. prawo, administracja, bezpieczeństwo wewnętrzne, psychologia czy psychiatria. Wiele uczelni wyższych oferuje również studia podyplomowe na kierunku „Profilowanie kryminalne nieznanymi sprawcami przestępstw”, które mają zapoznać studentów z techniką profilowania sylwetki nieznanego sprawcy. W ramach zajęć studenci mogą poznać procedury techniczne, terminologię i strategię rozwiązywania problemów związanych z koniecznością ustalenia nieznanymi sprawcami przestępstw. Jako perspektywy zawodowe dla osób, które ukończą te studia, wskazano stanowiska przyszłych i obecnych kryminologów, funkcjonariuszy dochodzeniowych, kryminalnych, techników

kryminalistyki, analityków kryminalnych, detektywów oraz pracowników organizacji zajmujących się bezpieczeństwem osób⁷. Profilowanie kryminalne jest również jednym z proponowanych przedmiotów w ramach studiów podyplomowych na kierunku Psychologia dochodzeniowo-śledcza. Kierunek ten jest przeznaczony dla grup dochodzeniowych i śledczych. Podjęcie takich studiów umożliwi ubieganie się o zatrudnienie w instytucjach bezpieczeństwa i porządku publicznego, takich jak Policja czy Służba Więzienna, w instytucjach wymiaru sprawiedliwości – sądach czy prokuraturach, a także w organach ścigania⁸. Tematykę profilowania kryminalnego przybliżą również studia podyplomowe z zakresu psychologii śledczej w praktyce operacyjnej i policyjnej. Są one skierowane do absolwentów psychologii, pedagogiki, prawa i bezpieczeństwa wewnętrznego planujących karierę biegłego psychologa sądowego czy biegłego sądowego, a także do funkcjonariuszy Policji i Służby Więziennej. Jako adresaci przekazywanej tam wiedzy wymienieni zostali również pracownicy Krajowej Administracji Skarbowej, Straży Granicznej i pionu bezpieczeństwa. Jak wskazują w opisie studiów ich twórcy, kierunek ten – choć powstał w 2008 r. – wciąż cieszy się rosnącym zainteresowaniem zarówno teoretyków, jak i praktyków integracji psychologii oraz prawa⁹.

Możliwości, jakie stwarza obecnie ukończenie studiów podyplomowych w zakresie psychologii śledczej czy kryminalistyki, mogą być przydatne na rynku pracy. Osoby, które ukończą te studia, nabędą umiejętności i wiedzę, które będą mogły wykorzystać w szerokim spektrum zawodów, w szczególności powiązanych z szeroko rozumianym bezpieczeństwem. Mając na uwadze aktualny wygląd statystyk obejmujących poziom bezrobocia w Polsce, wydaje się, że wybór takiego kierunku jest jak najbardziej uzasadniony. W lipcu 2023 r. stan bezrobocia wyniósł 5%, zaś w lipcu 2017 r. było to 7%, a w lipcu 2010 r. aż 11,5%.¹⁰ W czerwcu 2023 r. polskie statystyki wykazały – obok Czech – najniższą stopę bezrobocia w całej UE¹¹. Choć statystyki wskazują na spadek bezrobocia, wciąż bardzo ważnym aspektem rozwoju jest wybór perspektywicznych kierunków studiów, na których absolwentów rośnie

⁷ Zob. oferta edukacyjna przygotowana dla kierunku Profilowanie kryminalne nieznanymi sprawcami przestępstw, Akademia Handlowa Nauk Stosowanych w Radomiu, https://ahns.pl/oferta-edukacyjna/studia-licencjackie/kryminologia/profilowanie-kryminalne-nieznanymi-sprawcow-przestepstw/?gclid=Cj0KQCQjw0vWnBhC6ARIsAJPjM6eK6tUqi5kJsK5rhYJSCOCIZah1HykKWY9bEA5NTEHZlwpITy10uLcaAiYNEALw_wcB, (dostęp: 20.07.2023 r.).

⁸ Oferta studiów podyplomowych na kierunku: Psychologia dochodzeniowo-śledcza, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa, <https://www.wsbs.net.pl/podyplomowe/psychologia-dochodzeniowo-sledcza/> (dostęp 10.07.2023 r.).

⁹ Oferta studiów podyplomowych na kierunku: Psychologia śledcza w praktyce operacyjnej i procesowej, SWPS, <https://swps.pl/oferta/krakow/podyplomowe/psychologia-psychoterapia/psychologia-sledcza-w-praktyce-operacyjnej-i-procesowej>, (dostęp: 09.07.2023 r.)

¹⁰ Zob. Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 1990–2023, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-latach-1990-2023,4,1.html> (dostęp: 10.07.2023 r.).

¹¹ Zob. Bezrobocie w Polsce – tak mało bezrobotnych jeszcze nie mieliśmy, <https://obserwatorgospodarczy.pl/2023/08/24/bezrobocie-w-polsce-tak-malo-bezrobotnych-jeszcze-nie-mielismy/> (dostęp: 3.08.2023 r.).

zapotrzebowanie na rynku pracy. Niewątpliwie z uwagi na rozwój przestępczości i jej charakterystykę tematyka obejmująca profilowanie kryminalne wciąż cieszy się dużą popularnością i otwiera przed studiującymi ją osobami nowe perspektywy.

Kolejny postulat stawiany przez autorów niniejszego opracowania obejmuje ujednoczenie stosowanej terminologii. Obecnie pojawiają się zlecenia dotyczące zarówno sporządzenia opinii, jak i profilu kryminalnego odpowiednio sprawcy oraz ofiary. Określenia te, choć obejmują ten sam zakres zleconych czynności, są odmienne. Konieczne jest wprowadzenie jednolitej terminologii stosowanej zarówno przez sądy, jak i pełnomocników w prowadzonych sprawach karnych. Mając na uwadze zakres zleczanych czynności i treść ostatecznie przedłożonego dokumentu, postuluje się wprowadzenie jako podstawowego określenia „profilowanie kryminalne”. Przedstawiony postulat niewątpliwie przyczyni się do wyeliminowania chaosu pojęciowego, który nie służy ani samemu profilowaniu, ani działalności osób sporządzających profile, ani też osobom biorącym udział w postępowaniach, w których takie profile są zlecane, sporządzane i wykorzystywane. Występujące zamieszanie terminologiczne może budzić wątpliwości co do znaczenia profilowania kryminalnego i umniejszać jego wartość praktyczną, co z kolei wpłynie na niższy poziom jego wykorzystania (Kagan, 2001, s. 83–84). Zaproponowane rozwiązanie pozwoli na uznanie sporządzonego profilu za dowód w sprawie, zagwarantuje stronom możliwość jego weryfikacji, wniesienia zarzutów czy ostatecznie sporządzenia drugiej opinii, którą będzie można porównać z tą przygotowaną wcześniej. Postulaty te umożliwią zatem uznanie metody profilowania kryminalnego za opartą na mocnych podstawach naukowych.

Czysto praktyczny postulat zakłada z kolei wprowadzenie wytycznych normujących okres zlecenia i przeprowadzenia ekspertyzy dotyczącej profilowania kryminalnego. Mając na uwadze przedstawione w niniejszym opracowaniu wyniki badań ankietowych, proponuje się przeprowadzanie takich czynności na wstępnym etapie postępowania karnego, odpowiednio śledztwa lub dochodzenia. Zasadne byłoby również uzupełnianie ekspertyz o sugestie czy też propozycje dotyczące zasadności przeprowadzenia konkretnych czynności operacyjnych i ewentualne umożliwienie uzupełnienia opinii na dalszych etapach postępowania karnego. Za rozważeniem stawianego postulatu przemawia wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach, w którym uznał on, że powoływanie dowodu z opinii w postaci profilu kryminalnego – posiadającego czysto hipotetyczny charakter – na etapie postępowania sądowego jest działaniem zbędnym¹², w tym momencie bowiem zgromadzono już materiał dowodowy, który podlega ocenie i ma służyć do pociągnięcia danej osoby do odpowiedzialności karnej.

Po wzmocnieniu podstaw naukowych, ujednoczeniu standardów w zakresie sporządzania profili kryminalnych, jak również i systemu kształcenia, a także wprowadzeniu przepisów rangi ustawowej w zakresie zawodu profilera, niezbędne było-

¹² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 3 października 2012 r., II AKa 220/12, Legalis nr 577277.

by przeprowadzenie szeregu szkoleń oraz rozpropagowanie tej metody. Działania takie mogłyby skutecznie przyczynić się do szybkiej zmiany aktualnie występującej linii orzeczniczej w zakresie korzystania z tego dowodu w toku postępowania karnego – przykładowo Sąd Apelacyjny w Katowicach uznał, że dowód z opinii biegłego profilera nie może być „twardym” dowodem obciążającym oskarżonego lub wskazującym brak dowodów jego winy¹³. Z kolei Sąd Apelacyjny w Łodzi stwierdził, iż profil psychologiczny hipotetycznego sprawcy nie jest dowodem w sprawie, a odnoszenie się przez biegłych do podnoszonych w profilu rozbieżności jest bezprzedmiotowe¹⁴. Sąd Apelacyjny w Lublinie uznał zaś, że walor dowodowy opinii sporządzonej przez profilera, który koresponduje z opinią biegłych z zakresu psychiatrii i psychologii ma charakter wtórny. Sąd przyjął, iż dowód taki sam w sobie nie dowodzi sprawstwa oskarżonego¹⁵.

Wprowadzenie norm prawnych dotyczących profilowania, standardów i ujednoczenie metod niewątpliwie przyczyni się do częstszego wykorzystywania metody profilowania kryminalnego przez organy ścigania, a tym samym usprawni ich pracę i toczące się postępowania karne. Oprócz aspektów *stricte* doktrynalnych uwzględnione zostaną również postulaty przedstawicieli praktyki.

Zakończenie

Choć nie wszystkie przestępstwa wymagają stworzenia profilu kryminalnego sprawcy, to w przypadku niektórych przestępstw jego przygotowanie jest bardzo pomocne. Zalecane jest stworzenie takiego opisu np. w sprawach seryjnych zabójstw, a także przestępstw popełnionych ze szczególnym okrucieństwem (Gawenda, 2013, s. 108). To właśnie w przypadku zabójstw cechujących się niespotykanym dotąd sposobem zachowania zabójcy profilowanie może okazać się bardzo przydatne (Turvey, 1999, s. 40). Przedstawiciele doktryny wielokrotnie stwierdzili, że pomimo wątpliwości co do skuteczności i naukowych podstaw profilowania kryminalnego, organy ścigania powinny korzystać także i z tej metody, może ona bowiem wprowadzić je na drogę zmierzającą do zrealizowania celu postępowania karnego (Gołębiowski, Grochowska, 2014, s. 122). S. Waltoś słusznie zauważa, że odrzucenie nowych środków dowodowych przez organy prowadzące postępowanie karne może oznaczać rezygnację z dostosowania się tych organów do nowej sytuacji w obszarze przestępczości (Waltoś, 2008, s. 406).

Profilowanie kryminalne jest narzędziem, które może okazać się bardzo skuteczną bronią w zwalczaniu przestępczości, warto jednak zadbać, aby miało solidne podstawy naukowe, zostało ujednoczone zgodnie z ogólnościowymi trendami i było zgodne z literą prawa.

¹³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 11 kwietnia 2017 r., II AKa 9/17, Legalis nr 1640834.

¹⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 18 czerwca 2015 r., II AKa 84/15, Legalis nr 1460518.

¹⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 12 lutego 2014 r., II AKa 112/13, Legalis nr 992676.

Jak wskazał Sąd Okręgowy w Białymstoku, „Sądowa «polityka» karna powinna kształtować świadomość prawną społeczeństwa – być wyrazem tego, że bezprawne działania spotykają się z należytą reakcją karną. Jest ona ważnym elementem efektywnego zapobiegania i zwalczania określonego rodzaju przestępczości”¹⁶. Tym samym dążąc do efektywnej polityki sądowej, organy ścigania i organy wymiaru sprawiedliwości powinny czerpać ze wszelkich możliwych technik i narzędzi zwalczania przestępczości, w tym również z profilowania.

Bibliografia

Literatura

1. Alison L., Smith M.D., Morgan K. (2003). Interpreting the Accuracy of Offender Profiles. *Psychology, Crime & Law*, 9 (2), 185–195.
2. Brzeziński J. (1984). Badanie testu psychometrycznego metodą analizy wariancji. W: *Wybrane zagadnienia z psychometrii i diagnostyki psychologicznej*. Red. J. Brzeziński. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
3. Cur U. (2011). Znaczenie śladu psychologicznego w procesie wykrywania sprawców zabójstw, W: *Profilowanie kryminalne*, Red. J. Konieczny, M. Szostak, Warszawa.
4. Dudek I., Zachowanie podpisowe jako element profilu psychologicznego sprawcy przestępstwa. *Kortowski Przegląd Prawniczy*.
5. Gawenda A. (2013). Profilowanie psychologiczne seryjnych zabójców. *Przegląd Prawa i Administracji*, XCIV (3542), 92–109.
6. Gierowski J.K., Jaśkiewicz-Obydzińska T. (2002). *Zabójcy i ich ofiary. Psychologiczne podstawy profilowania nieznanego sprawcy zabójstwa*. Wydawnictwo Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków 2003.
7. Godlewska S. (2022). Analiza kryminalna w postępowaniu karnym (cz. II). *Prokuratura i Prawo*, 3, 55–72.
8. Gołębiowski J., Grochowska K. (2014). Profilowanie kryminalne na potrzeby sądu. Kontrowersje wokół przydatności. W: *Innowacyjne metody wykrywania sprawców przestępstw. Materiały z konferencji*. Red. M. Szostak, I. Dembowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław. dostęp: https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/58887/PDF/10_Jan_Golebiowski_Kamila_Grochowska.pdf (2.08.2023).
9. Hicks S., Sale B. (2015). *Profilowanie kryminalne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2015.
10. Kagan K. (2001). Miejsce zdarzenia jako źródło informacji w procesie tworzenia profilu kryminalnego nieznanego sprawcy zabójstwa. *Studia Iuridica Lublinensia*, XXIX (5), 81–102.
11. Kocsis R.N. (2006). *Criminal Profiling. Principles and Practice*. Humana Press, Totowa, New Jersey.
12. Konieczny J., Szostak M. (2011). Metodologiczne problemy profilowania kryminalnego. *Problemy Współczesnej Kryminalistyki*, 274 (4), 81–107.
13. Kopaliński W. (1991). *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
14. Kowanetz M. (2002). Przydatność opinii typologicznych. W: *Zabójcy i ich ofiary. Psychologiczne podstawy profilowania nieznanego sprawcy zabójstwa*. Red. J.K. Gierowski, T. Jaśkiewicz-Obydzińska. Wydawnictwo Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków.

¹⁶ Wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 23 sierpnia 2022 r., III K 173/21, Legalis nr 2954445.

15. Lach B. (2014). *Profilowanie kryminalistyczne*. Wolters Kluwer, Warszawa.
16. Lebedowicz A. (2021). Profilowanie nieznanymi sprawców zabójstw. *Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury*, 2 (42), 81–107.
17. Mańka E. (2011). Wybrane zagadnienia psychologii śledczej. *Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny Szkoły Policji w Pile*, 3–4 (8–9), 57–72.
18. Niewińska M. (2014). Profilowanie nieznanymi sprawców zabójstw na podstawie modus operandi. W: *Innowacyjne metody wykrywania sprawców przestępstw. Materiały z konferencji*. Red. M. Szostak, I. Dembowska. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław. dostęp: www.bibliotekacyfrowa.pl/content/58889/12_Magdalena_Nowinska.pdf (19.07.2023).
19. Olszak-Häußler K. (2014). Czy profilowanie kryminalne ma podstawy naukowe, *Wojskowy Przegląd Prawniczy*, 3.
20. Olszak-Häußler K. (2016). Rozumienie pojęcia „ślad” w ujęciu profilowania kryminalnego. *Problemy Kryminalistyki*, 291 (1), 7–11.
21. Pinizzotto A.J. (1984). Forensic psychology: criminal personality profiling. *Journal of Police Science and Administration*, 12 (1), 32–40.
22. Piotrowicz D. (2011). Wybrane problemy metodyki profilowania nieznanymi sprawców przestępstw. W: *Profilowanie kryminalne*. Red. J. Konieczny, M. Szostak. Wolters Kluwer, Warszawa.
23. Piwowarczyk M. (2010). *Kontrowersje wokół seryjnych morderców na przykładzie Zdzisława Marchwickiego*. Prometeusz, Wrocław.
24. Szlachetka P. (2011). Profilowanie geograficzne. W: *Profilowanie kryminalne*. Red. J. Konieczny, M. Szostak. Wolters Kluwer, Warszawa.
25. Turvey B. (1999). *Criminal Profiling: An Introduction to Behavioral Evidence Analysis*. Academic Press, San Diego.
26. Waltoś S. (2008). *Proces karny. Zarys systemu*. Wolters Kluwer, Warszawa 2008.
27. Witkin G. (1996). *How the FBI Paints Portraits of the Nation's Most Wanted*. U.S. News & World Report.
28. Woskett J., Coyle I.R., Lincoln R. (2007). The probity of profiling: Opinions of Australian lawyers on the utility of criminal profiling in court. *Psychiatry, Psychology and Law*, 14 (2), 306–314.
29. Wroński Ł. (2016). *Seryjni i wielokrotni mordercy. Profilowanie psychologiczne i psychogeograficzne*. Centrum Psychologii Kryminalnej, Łomianki.

Netografia

1. *Bezrobocie w Polsce – tak mało bezrobotnych jeszcze nie mieliśmy*, <https://obserwatorgospodarczy.pl/2023/08/24/bezrobocie-w-polsce-tak-malo-bezrobotnych-jeszcze-nie-mielismy/> (dostęp: 3.08.2023).
2. *Liczba zabójstw w Polsce. Gdzie popełniono najwięcej morderstw?*, <https://www.ciekawestatyki.pl/2022/09/zabojstwa-w-polsce.html> (dostęp: 13.07.2023).
3. Oferta edukacyjna przygotowana dla kierunku Profilowanie kryminalne nieznanymi sprawców przestępstw, Akademia Handlowa Nauk Stosowanych w Radomiu, https://ahns.pl/oferta-edukacyjna/studia-licencjackie/kryminologia/profilowanie-kryminalne-nieznanymi-sprawcow-przestepstw/?gclid=Cj0KCQjw0vWnBhC6ARIsAJpJM6eK6tUqi5kJsK5rhYjSCOC-lZah1HykKWY9bEA5NTEHZlwpITY10uLcaAiYNEALw_wcB (dostęp: 20.07.2023).
4. Oferta studiów podyplomowych na kierunku: Psychologia dochodzeniowo-śledcza, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa, <https://www.wsb.net.pl/podyplomowe/psychologia-dochodzeniowo-sledcza/> (dostęp 10.07.2023).

5. Oferta studiów podyplomowych na kierunku: Psychologia śledcza w praktyce operacyjnej i procesowej, SWPS, <https://swps.pl/oferta/krakow/podyplomowe/psychologia-psychoterapia/psychologia-sledcza-w-praktyce-operacyjnej-i-procesowej> (dostęp 09.07.2023).
6. Pełny katalog przestępstw wykrytych i stwierdzonych w poszczególnych latach: <http://bip.ksp.policja.gov.pl/ksp/statystyki/27830,Pełny-katalog-przestepstw.html> (dostęp: 4.08.2023 r.
7. Statystyki policyjne: <https://statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/121940,Przestepstwa-ogolem.html> (dostęp: 31.08.2023).
8. Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 1990–2023 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-latach-1990-2023,4,1.html> (dostęp: 10.07.2023).

Orzecznictwo

1. Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 26 kwietnia 2023 r., III KO 40/23, Legalis nr 2965407.
2. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 3 października 2012 r., II AKa 220/12, Legalis nr 577277.
3. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 12 lutego 2014 r., II AKa 112/13, Legalis nr 992676.
4. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 18 czerwca 2015 r., II AKa 84/15, Legalis nr 1460518.
5. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 11 kwietnia 2017 r., II AKa 9/17, Legalis nr 1640834.
6. Wyrok Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze z dnia 10 grudnia 2020 r., III K 56/19, Legalis nr 2531634.
7. Wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 23 sierpnia 2022 r., III K 173/21, Legalis nr 2954445.

dr Agnieszka ŁOZIŃSKA-PIEKARSKA

Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Technologii Eksploatacji w Radomiu,
Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Puławskiego w Radomiu, Wydział Prawa i Administracji

dr Tomasz DĄBROWSKI

Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Technologii Eksploatacji w Radomiu,
Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Puławskiego w Radomiu, Wydział Prawa i Administracji